گەشتێك بە نێو کەلەپووری کوردیماندا ..

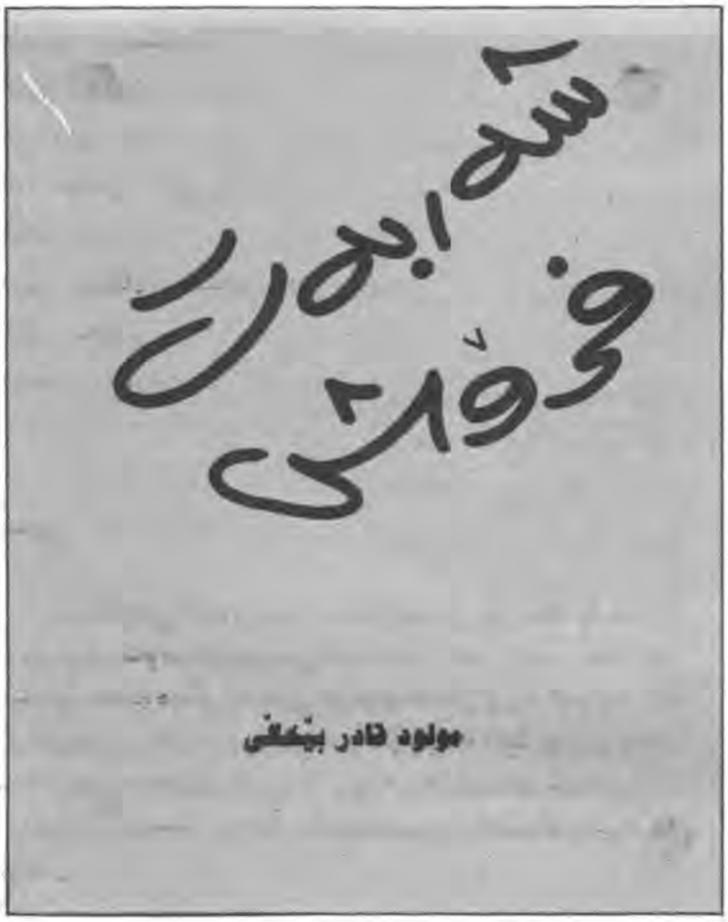

ئێمەی دانیشتوانی شاری هەولێر زۆر باش ئەوەمان وەبیر دێتەوە کە چەند ساڵێك لەمەوبەر چەند شەربەت فرۆشێکی گەڕۆك هەبوون کە بە سەرپێوە دەگەڕان و شەربەتیان دەفرۆشت ، ئەوانە بە تایبەتی لە وەرزی هاویندا شەربەتی مێووژە ڕەشی سادەی بە بەفری سرووشتییان دەگێڕا بۆ فرۆشتن .. ئەو کاتەی من دەمەوێ باسی بکەم ، ئامێری میکانیکی و کارەبایی نەبوو بۆ دروست کردنی شەربەت و هەڵپشاوتنی مێوەجات ، بۆیە بە ناچاری یەوە مێووژی ڕەشیان دەخووساندو ئەمجا دەیان ئاخنیە نێو جاغێك کە لە « بوزی » - واتە قوماشی ڕانکو چۆغە - دروست کرابوو ، ئیتر بە دەست و پێ دەیان شیلا تا هەموو ئاوەکەیان لە تلپەکە چۆڕەبڕ دەکرد جا پاش جیاواز کردنەوەی شیلاوی مێوژەکە لە تلپەکەی ئەوسا بە قەدەر شیلاوی مێوژەکە یانەختێك زیاتر ئاویان تێ دەکردو دەبوو بە شەربەت . ئێستاش چەند بنەماڵەیەك هەن منداڵەکانیان بەڵکو ئافرەتەکانیانیش تاکو ئێستا هەر ماوون و زۆر باش ئەو مەسەلەی شەربەت کردنەیان وەبیر دێتەوە کە چەند پێیەوە ماندوو دەبوون و زەحمەتیان دەچێشت بۆ ئامادەکردنی شیلاوی مێوژ بۆ شەربەت .. جۆرو باشی شەربەتەکەیش بۆ هێندێ لەو بنەماڵانەی کە مەبەستی باسەکەمە بۆیان بووە بە نازناوو پێوەی ناسراون ، ئەوبنەماڵانە تەنانەت لە کاتی پشوودان و ، خەوتنیشا حەسانەوەیان نەبوو لە بەر ئامادەکردنی شیلاوی ناوبراو بە جۆرێ کە ماڵەکانیان دەبووە ، نەزرگای مێش و مەگەزو زەرگەتەو زەنگەسۆرەو هەنگ ، ئەمە لە لایەك و لە لایەکی دیکەش تلپە تاڵەکەش لەبەر مانەوەو گەرمی دەپیشاو ترشایی سەری مرۆڤی کاس دەکرد « هێڕدەکرد » لەگەڵ ئەو هەموو ماندووبوونەش دا ، زۆر بە خۆشی و چووستی ، ڕۆژێ لە کارەکەیان دوا نەدەکەوتن ، چوونکە بە زۆری ژیانیان لەسەر فرۆشتنی ئەو شەربەتە دابین دەکرد .

● ئەو کەلو پەلانەی شەربەتیان تێ دەکرا ●

شەربەت فرۆشەکان بۆ فرۆشتنی شەربەت جەڕەیەکی سەوزی قوڵپ داریان دەهێناو لوولەیەکی قامیشیان لێ قایم دەکرد بە هۆی قیرو زفت .. ئینجا قایشێکی نەختێك پانیان لەو قوڵپ بۆ ئەویتر شەتەك دەدا خۆ ئەگەر جەڕەکە نەختێك گەورەبوایە ئەوا دەبوایە لە ژێرەوەش غەمێکی بۆ بخۆن تا بە

هاسانی بۆیان هەڵگیرو وەرگێر بکرایەو بێ‌ترس گۆزەکەیان تێدا بسووراندایە تاوەکو بە هاسانی کاسەیان بۆ کڕیار پڕ شەربەت بکردایە ، بەڵام ئەم‌کارە بەرەبەرە هەندێ گۆڕانی بەسەردا هات وەکو گۆڕینی گۆزە بە شووشە ، کە تا ئەم ساڵانەی دوایش هەر بەکار دەهات .

لە ڕاستیدا کاری شەربەت فرۆشتن وەنەبێ هەروا شتێکی هاسان‌و بێ ئازاربووبێ ، نەخێر ؛ شەربەت فرۆشی بێ‌چارە دەبوایە بە گورجی ئەم سەرو ئەوسەری شار بکات‌و بێت‌و بچێت ، بۆ ئەوەی بتوانێت چەند گۆزەیەکی شەربەت بفرۆشێ‌و بەفرێکی کەمیش سەرف بکات ، چونکە چەند فرۆشتنی شەربەتەکەی دوابکەوتایە ، هێندە بەفری زیاتر بەکار دەهێناو بەفرەکەیش ئەوسا بە هاسانی وەدەست نەدەکەوت چونکە لەو ڕۆژگارەدا « کارگەی بەفری دەستکرد » لە شاری هەولێردا نەبوو ، بۆیە ئەو بەفرەی لە وەرزی زستاندا لە بەرزترین شوێنە نیسارەکانی چیاکانی کوردستاندا لە چاڵ دەکرا ، لە وەرزی هاویندا دەهێنرایە شارو بۆ زۆر پێویستی بەکار دەهات ، کە شەربەت یەکێك‌بوو لەو پێویستی‌یانە .

● بەفر لە چاڵ‌کردن ●

کەم دەرامەتی‌و خراپی باری دارایی هەندێ لەو خێزانانەی کە لە ناوچە شاخاوی‌یەکان‌و دەوروبەری‌دا دەژیان وای فەرز کردبووە سەریان کە لە ڕۆژانی هەرە ساردی زستان‌و لە گەڵ کرێوەو زریانی بەفردا بچن بەفر لە چاڵ بکەن‌و ئامادەی‌بکەن بۆ وەرزی هاوین لەو ناوچانەدا کەسانێکی واهەبوون لە بەفر داکردندا پسپۆری‌یان پەیداکردبوو .

ئەو بەفرە لە چاڵەکە دەکرا دەبوایە باش بپەسترێتە پاڵ‌یەك « سەریەك » ، تا دەبوو بە تەختە بەفر بۆ ئەوەی هەوا « با » کاری تێ‌نەکاو نەی‌توێنێتەوە ، سەرەڕای ئەو پەستنەیش دەبوایە خوێ‌و کایەکی باشیش ، بخەنە سەری تاوەکو نەتوێتەوە ، ئیتر لە وەرزی هاویندا کە بەفر پێویست‌دەبوو ، بەفرەکە پارچە پارچە دەبڕاو دەکرا بە بارو بە وولاغ دەگوێزرایەوە بۆ شارو ئەو ناوچانەی کە بەفری لێ دەفرۆشرا ، بەلام گەر بۆ شارەکانیان ببردایە ئەوە بەفرەکەیان دەخستە نێو جەواڵی پڕ لە کا تاوەکو گەرما کاری تێ‌نەکاو نەتووێتەوە ، ئەو بەفرەیش کە بەم جۆرە دەگوێزرایەوە بۆ زۆر مەبەست بەکار دەهێنرا ، وەنەبێ هەر تەنها بۆ شەربەت بووبێت وبەس .

● شەربەت فرۆشتن ●

باشم وەبیر دێتەوە ، منداڵ‌بووم ڕۆژێ لە ڕۆژانی هاوین‌و لە شاری هەولێر چاوم بە شەربەت فرۆشێك کەوت ، کە تا ئەم ساڵانەی دواییش هەر مابوو لێ‌ی نزیك کەوتمەوە داوای تاسە شەربەتێکم‌کرد ، مامەی شەربەت فرۆش گورج نەختێ چەمایەوەو تاسەکانی لەیەکتری داو بە دەنگێکی بەرزەوە گوتی : « جەلاب » منیش بە سەرسامی‌یەکەوە وام‌زانی لە گەڵ منیەتی گورج وەلامم دایەوەو گوتم : مامە من « جەلاب » نیم ، من ناوم .. بە زەردەخەنەیەکەوە ؛ گوتی : کوڕم ئەوەی دەیخوێتەوە « جەلابە ، کەلە تەزێنە ، عیلەت پەڕێنە » بە تاسەیەك تامی زارت خۆش بکەو هەناوت فێنك بکەوە ، ئەوسا تاسە قەراغ گڕن گڕنەکەی بۆم پڕ شەربەت‌کرد ، شەربەتەکە لەبەر ساردی‌و بەرزو نزم‌کردنی گۆزەکە شەربەتی نێو کاسەکە کەفی هەڵدابوو بە سەر تاسەکەوە پۆقژەی هەڵدابوو ، مامەی شەربەت فرۆش لەبەر ئەوەی هێندە بە سەرپێ‌وە گەڕابوو ئەم کۆڵان‌و ئەو کۆڵانی نێو بازاری کردبوو ، ئەژنۆکانی کەوتبوونە لەرزین‌و ئارەقەی نێو چەوان ملیشی وەکو کاروانی مێرووله ڕێچکەیان بە ستبوو زەنگوڵ زەنگوڵ بەردەبوونەوەو پشتیشی یەك پارچە بووبوو بە ئاو ، لە گەڵ ئەوەشدا وەك بزمار لە جێگای خۆی چەقیبوو ، وای نیشان دەدا کە ماندوو نەبووە ، ئیتر دوای ئەوە تاسە شەربەتەکەم تا دوا تنووك هەڵمژی ، مامەی شەربەت فرۆش تاسەکەی وەرگرتەوەو خستیە نێو ئەوسەتڵەی کە بۆ شووشتنی تاسەکان ئاوی تێکردبوو .. دووبارە کەوتەوە گەڕان‌و رووی کردە ئەو شەقامەی بەرەو قەلا دەرۆیشت بەرەو دوکانەکانی خوالێخۆشبوو « ئەحمەدەفەندی » کە ئێستا بناغەیشیان نەماوە .. ئەو شەقامەش یەکەمین شەقامی قیرتاوکراوی شاری هەولێربوو ، سەرنجم دایە بینیم زۆر چالاکانە بەو هەورازەدا هەڵ دەگەڕاو ووردە ووردە بۆ دیوی مزگەوتەکەی حاجی قادرو ئاشی خوالێخۆشبوو « ئەحمەد

چەڵەبی » غلۆر دەبووەوە ، قەستی ئەوەی دەکرد ڕوو بکاتە مەیدانی گەنم فرۆشانو دانیشتوانی دەوروبەری « خانی سپی » و کۆڵانی لباد کەران ، کارگە چیان ، کە ئەم شوێنانە ئێستا نەماونو بوون بە بازاڕی گۆشت فرۆشو چەندەها دوکانی دیکەو گورەپانی وەستانی ئۆتۆمبێل .. ئیتر دوای گەڕانو سووڕانیکی زۆر لە نێو کۆڵانەکانی کارگەچیو دوکاندارانی ناوچەکە ڕووی دەکردە هەراج خانە « قاڕی بازار » و بەنێو قەیسەری پێڵاو فرۆشاندا ، ئەو دەمی لەو هەراج خانەیەدا ژنو پیاو وەکو کلۆ « کوللە » هاتوو چۆیان دەکرد لەبەر نەبوونی کۆگاو شوێنی دیکە ، بەم جۆرە ڕۆژ بە ڕۆژ ئەم گەڕانو سووڕانەی دووبارە دەکردەوە بۆ ئەوەی زیاتر بفرۆشێو ڕێگەی شەربەت فرۆشەکانی دی نەدات تاوەکو جێگەی بگرنەوە ـ ئەو کاتە لە شاری هەولێردا شەربەت فرۆشەکان ژمارەیان لە ژمارەی پەنجەی دەست ڕەتی نەدەکرد ، لەگەڵ ئەوەشدا مامەی شەربەت فرۆش ململانێی لەگەڵ کۆمەڵی کڕیکارو فرۆشیاری بازار دەکردو خۆی دەکوتایە نێو کۆمەڵی خەلکیو بە هەموو دەنگی هاواری دەکردو. دەیگوت : « شەربەتە » .. بێ غیللەتە ، کەللە تەزێنەو عیللەت پەڕێنە » ، ئەلبەتە دانیشتوانی شاری هەولێر ئەو شەربەت فرۆشەیان زۆر خۆش دەویست ، پیاوێکی پاکو خاوێنو ڕاستگۆو ئایین پەروەرو ڕوو بە پێکەنینبوو ، لە زۆر پیاوی ماقوڵم گوێ لێبووە ، کە مامەی شەربەت فرۆش ساڵی زیاتر لە نۆ مانگ بە سەرماو سوڵەی زستانو گەرمای هاوین بە ڕۆژوو دەبوو ، ئەو شەربەتەی دەشی فرۆشت تابلێی بێ فروفێلبوو ، بە لای ئەو ڕەنگو دەرمانانەوە نەدەچوو کە ئێستا پەنای وەبەردا دەبەن ، هەر بۆیە زوربەی دوکاندارو کاسبکارانو دانیشتوانی شار تاوەکو شەربەتی ئەو هەبوایە هی شەربەت فرۆشەکانی تریان نە دەخواردەوە ، گەلێ جاری وادەبوو مامەی شەربەت فرۆش کە ناوی « مام حەمە شەریف » بوو ، کوڕو نەوەکانی تائێستا لە شاری هەولێردا ماون ، بە کارێکی سەیری مەزانن کە دەڵێم ، ئەو کەسانەی فێری خواردنەوەی شەربەتی مام حمە شەریف بووبوون ، بەو پەڕی تاسەو ئارەزووەوە چاوەڕوانی خواردنەوەی شەربەتی ئەویان دەکرد با لە کاتی

خۆشیا وەدەر نەکەوتایە ، بەلام ئەم وەفاداری‌یە زۆری نەخایاند دوای ئەوەی کۆمەڵێکی زۆر دوکانی تازەی شەربەت فرۆشتن بە نێو شاردا بلاوبوونەوە ، ئیتر بازاڕی مام حمە شەریف ڕووی لە کزی کردوو ، خۆیشی وەکو جاران ئارەزووی لەسەر کارەکە نەماو لێی بێزاربوو ، چونکە بە نێو سالاندا کەوت‌و پیربووو ئەو توانایەی جارانی نەماو ئەو گورج‌و گوڵ‌و چوست‌و چالاکی‌یەی لە تەمەنی جاحێڵیدا هەی‌بوو بەرە بەرە ڕووی لە کزی کردو لە دوا ڕۆژانی تەمەنیدا پشتی‌لەو کارە کرد کە هەر لە منداڵی‌یەوە لە گەڵیدا ئاشنا بووبووو چێژو تامێکی تایبەتی لێ وەردەگرت ..

ئەو مرۆڤە گورج‌و گوڵە ـ واتە مام حەمە شریف ـ م دوای بیست ساڵ یا زیاتر بینیەوە ، تەواو پیرببوو ، ڕیشی سپی هەڵگەرابوو ، تەنانەت برۆو برژانگەکانیشی سپی‌ببوون ، بەلام هەر وازی لە شەربەت فرۆشتن نەهێنابوو ، ئەمە جگە لەوەی کە هەروەك جاران پاك‌و خاوێن‌بووو گۆسکەو تاسەکانی شەربەتیشی هەر وەکو جاران بە پاك‌و خاوێنی ڕاگرتبوو ، بەلام ئەوەی کە وەکو جاران نەمابوو دەنگە بەسۆزەکەی بوو ، چونکە پیری کاری تێکردبوو ئیتر بە دەنگێکی نزم‌و لە شوێنێکدا دەوەستاو هێمنانە شەربەتەکەی دەفرۆشت‌و دەی گوت :

« کوڕینە ، هەر شەربەتی جارانە ، دۆشاوی مێوژە ڕاوەستە کاسەیەکی هەڵژە» ئەوجا ئەوانەی مام حەمە شەریفیان خۆش دەویست دەچوونە لای‌و شەربەتیان لێی دەکڕی . منیش لە مامە حەمە شەریف نزیك بوومەوەو دیتم بووە بە حاجی ، هەرچەندە وەبەر گوێشم کەوتبوو کە دەیان گوت گەلێ حەجی کردووە ، پێم گوت مامە حاجی دەبینم بازارت کزە ، « پیری‌و هەزار عەیب » بەلام مامە حاجی گورج وەرامی دامەوەو گوتی : « سەید ، وامەزانەو واشم تێ مەگە ، هەزار دەرزی گاسنێکی تێنابێ » . لەو وەلامەی بۆم روون بووەوە کە ئەو مرۆڤە چەند لە خۆی بایی بووەو چەند باوەری بە هێز بووە ، بۆیە بەو تەمەنەش بەربەرەکانی زەمانەی کردووە بۆ زامن‌کردنی پێویستیەکانی ژیانی ،

ئەوەی ڕاستی‌بێت ئەم وورە بەرزی‌و نەفس پاکی‌یەی ئەو مرۆڤە هانی دام ئەم چەند دێڕە لە بارەی شەربەت‌و حاجی حەمە شەریفی شەربەت فرۆش بنووسمەوە ، بۆ ئەوەی کۆمەڵێکی زۆری خوێندەوارانی شاری هەولێر بزانن ڕۆژانی رابردووی ئەم شارە دێرینە چۆن بووەو دانیشتوانیشی چۆن رۆژگاریان بردۆتە سەرو بەردەوام سوودیان لە بەرهەمی سرووشت وەرگرتووەو تاوەکو ئیمڕۆش هەر لە ئەنجامی ئەرك‌و کاری ئەواندا بە هاسانی وەگیر ئێمەیش دەکەوێ ، بەلام ئێستا بە شێوەیەکی جیاواز لەگەڵ جاران ، ئەمڕۆ بەهۆی ئامێرو کەرەستەی تازە بابەت . خو ئەگەر نەختێك لە حاڵ‌و گوزەرانی ئەوسای شەربەت فرۆشان وورد بینەوەو وێنەی مام حاجی حمەشەریف بێنینەوە بەرچاومان، ئەوە زۆر چاك بۆمان وەدەر دەکەوێ کە باری ژیان چۆن بووەو چۆنیان رۆژگار بەسەر بردووە ، ئەو ڕۆژانەی « سەلاجەو موجەمیدە » نەبووەو بەفری بە ئامێر دروست‌کراویش « بوز » کە لە هەولێر باوە ، واتە « سەهۆڵ » لەو دواییەدا پەیدا بووە ، ئەوسا کە سەهۆڵ نەبووە ، دانیشتوانی شار بە هەژارو سەرمایەدارەوە ئاوی ساردو ساردەمەنیان بە بەفری سرووشتی دابین دەکرد ، بە تایبەتی لە وەرزی هاویندا بە « تا » واتە بە « بار » باریش لە سێ « تا » پێك دەهات ، یا بە کووز ، ئەو بەفرەیان لە بەفر فرۆش دەکڕی ، وەکو لە پێشەوە گوتمان لە شاری هەولێردا چەند شەربەت فرۆشێك هەبوون ، هەروەها لە تەك ئەوانیشەوە چەند بەفر فرۆشێکیش هەبوون ، ئەوانە مامڵەتیان دەگەڵ چەند لادێ نشینێکی بناری کێوی سەفین دەکرد دەربارەی بەفر ، بە زۆریش ئەو بەفرە لە سەر چیای سەفین « گۆڕی ـ مێرگی ـ خانزاد » لە چاڵ دەکرا ، چونکە سەفین لە شاری هەولێرەوە نزیك‌بوو ، بەلام وەنەبێ لە شوێنەکانی دیکە چاڵ نەبووبێت ، بەڵکو لە زۆر شوێنی تری دەوروبەری شارو ناوچەکانی تری کوردستان بەفر لە چاڵ دەکرا بۆ هەموو ئەو مەبەستانەی لە سەرەوە پەنجەم بۆیان ڕاکێشا ، ئیتر هیوادارم توانیبێتم شتی بۆ ئەو کەسانە روون بکەمەوە کە مەبەستیانە بزانن ئەم لایەنەی ژیان لە هەولێردا چۆن بووەو چ کارێکی کردۆتە سەر باری دارایی‌و گوزەرانی خەڵکی ئەم شارە .